

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BÜKÜM

*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü
İzmir/TÜRKİYE
mehmet.bukum@ikc.edu.tr
ORCID *

KİTÂBİYÂT / BOOK REVIEW

Eser: *Anadolu'dan Hatıralarla Nurettin
Topçu'nun Mektupları*

Makale Türü: Kitap Tanıtım ve Değerlendirme
Yükleme Tarihi: 28.11.2020
Kabul Tarihi: 07.12.2020
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2020

Article Information: Book Review
Received Date: 28.11.2020
Accepted Date: 07.12.2020
Date Published: 31.12.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Büküm, Mehmet, "Anadolu'dan Hatıralarla Nurettin Topçu'nun Mektupları", (Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme) *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Özel Sayısı, Aralık 2020, s. 690-699.

Bukum, Mehmet, "Anadolu'dan Hatıralarla Nurettin Topçu'nun Mektupları", (Book Review) *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Special Issue, December 2020, p. 690-699.

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
YIL 6, ARALIK 2020

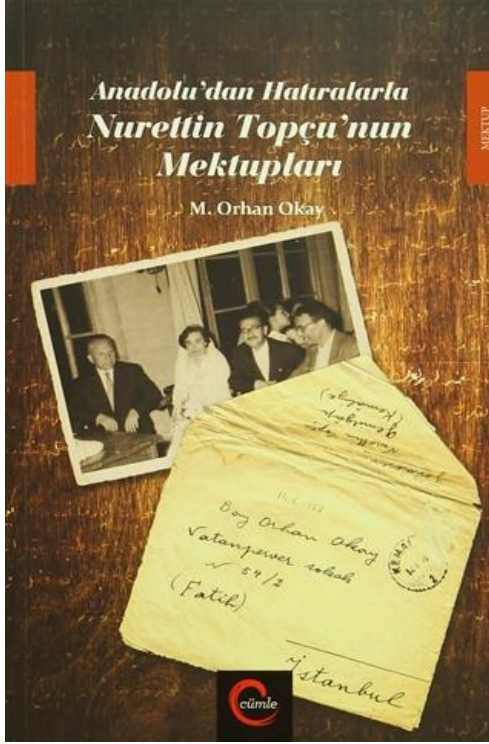
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BÜKÜM

KİTÂBİYÂT/BOOK REVIEW

ANADOLU'DAN HATIRALARLA NURETTİN TOPÇU'NUN MEKTUPLARI

Yazar: M. Orhan OKAY

Cümle Yayınları, 2. Baskı, Ankara, Mart 2016, 165 s., ISBN: 978-605-9147-09-5

M. Orhan Okay'ın "Anadolu'dan Hatıralarla Nurettin Topçu'nun Mektupları" adlı kitabı, esasında Okay'ın Nurettin Topçu'dan almış olduğu 18 mektubun yayımlanması gayesi üzerine bina edilmiş olsa da daha ziyade Orhan Okay'ın 1950'li yıllarda Anadolu ve Paris'le ilgili gözlemlerine, öğretmenlik ve üniversite hocalığının ilk yıllarına yer vermektedir. Elbette Okay'ın Artvin, Polatlı, Merzifon, Diyarbakır ve çevrelerinde dört yıl ve Erzurum'da geçirdiği otuz altı yıllık süreçte tüm Türkiye'nin yanı sıra bu şehirler ve oralardaki hayat tarzı da çok değişmiştir; ancak Okay'ın bu kitabı ömrünün kırk yılını geçirdiği Anadolu'nun kazandığı ve kaybettiği değerlerin bir muhasebesi niteliğindedir.

Mektupların şahsî yazışmalar olması hasebiyle okuyucunun mektuplardaki kişi, yer, olay ve durumlara vakıf olabilmesi için her iki tarafın mektuplarını kronolojik düzende okuyabilmesi gerekmektedir; ancak kitapta Okay'ın Topçu'ya gönderdiği mektupların bir kopyası veya müsveddesi bulunmadığı için (iki mektup hariç) bu durum, okuyucunun mektupları anlamasını güçleşmektedir. Okay, bu eksikliği gidermek için genellikle Topçu'nun mektuplardan önce kitapta bulunmayan mektuplarının yerini tutacak ön bilgiler vermektedir.

Nurettin Topçu'nun vefatından sonra 1998 yılında Okay, yanına İsmail Kara ve Ezel Erverdi'yi alarak merhumun ardında bıraktıklarını görmek üzere yeğenin evine giderler. Burada birçok önemli belge arasında Topçu'nun kendisi tarafından tercüme edilmiş "İsyan Ahlakı" adlı doktora tezine (tezin aslı Fransızcadır) ve daha önce sadece adını duydukları "Reha" adlı romanının kendi el yazısıyla nüshalarına rastlarlar. İsmail Kara, daha sonra bu ziyareti ve bu ziyarette gördüğü önemli husus ve belgeleri "Sözü Dilde Hayali Gözde" adıyla kitaplaştırır. Bu belgeler arasından Okay'ın Topçu'ya gönderdiği iki mektubu da çıkar ve bu iki mektup Okay tarafından kitapta uygun olan yerlere eklenir.

Okay; Topçu'yu, Fuat Sezgin'i, Tahir Olgun'u daha genç yaşlarındayken kendisinden birkaç yaş büyük bir şarkiyat öğrencisi olan Mustafa Sabri Sözeri sayesinde tanır. Sözeri, daha sonra Adalet Partisi Tekirdağ Milletvekili olacaktır. Topçu, Sözeri'nin lisede felsefe öğretmenidir. O zamanların önemli fikir merkezlerinden biri olan "Türk Kültür Ocağı"nın toplantılarına Sözeri sayesinde katılan Okay, burada ilk fikrî altyapısını kazanır. Okay, Topçu'yla tanıştıktan sonra Topçu'nun çıkardığı Hareket Dergisi'ndeki yazıların musahhihi olur. Daha sonra Topçu, Vefa Lisesi'nde Okay'ın felsefe hocası olur. Topçu'nun etkisiyle liseden sonra yüksek öğrenim için önce Felsefe Bölümü'ne kayıt yaptıran Okay, daha sonra Yüksek Öğretmen Okulu'na geçip Türkoloji'yi seçer.

Okay, liseden mezun olduğu 1950 yılından Topçu'nun vefat ettiği 1975 yılına kadar Topçu'yla bağlantısını hiç kesmez. 1950'den 1955'e kadar çeşitli aralıklarla Topçu'yla yüz yüze görüşür. Anadolu'ya geçtikten sonra onunla 1975'e kadar bazen mektuplaşarak ve bazen de yaz tatillerinde yüz yüze görüşmeye devam eder. Topçu vefat etmeden iki hafta önce kendisini ziyaret eden Okay, 11 Temmuz 1975'te Topçu'nun cenazesine katılır.

152 sayfadan müteşekkil olan kitabın kapağında Okay'ın nikah merasiminde çekilmiş bir fotoğrafı ve 14.8.1957 tarihli bir mektup vardır. Okay, kitabına iki sayfalık bir "Önsöz"le başlar. Önsözden sonra "Giriş" bölümüyle devam eder. Bu bölümde "Nurettin Topçu'yu Nasıl Tanıdım?" başlığı altında Topçu'yla olan münasebetini anlatır.

Giriş bölümünden sonra, "Anadolu'yu Gördüm" başlığıyla kitaba devam eden Okay, aslında bu başlığı Hocası Topçu'nun Hareket Dergisi'nde Refik Halit Karay'a ithafen yazdığı bir yazıdan ödünç aldığını dile getirir. Bu bölümde Topçu'nun roman ve hikâye anlayışı hakkında bilgi veren Okay, fakülte yıllarında bilimsel amaçlı gezilere katıldığını ve bu geziler sayesinde ilk defa İstanbul dışına çıkarak Bursa, Manisa, Akhisar, İzmir, Afyon, Kütahya, Tavşanlı'yı gördüğünü anlatır. Bu bölümde ayrıca 1955 yılında edebiyat öğretmeni olarak Artvin'e tayininin çıktığını, oraya yaptığı yolculuğu, oradayken 7 Ekim 1955'te Topçu'dan ilk mektubunu aldığını anlatır. Bu yılların hayatının en güzel dönemleri olduğunu anlatan Okay, kendisini bir tabiat mistiği olarak niteler ve böyle hissetmesinde lisedeyken okuduğu "Xavier de Maistre" ve Topçu'nun etkili olduğunu belirtir.

Daha sonra kitap, "Yarım Yüzyıl Önce Dünyanın En Şirin Kasabası: Artvin" isimli bir başlıkla devam eder. Okay, bu bölümde 1955-1956 yılları arasında bir yıllık Artvin hatıralarını ve gözlemlerini anlatır. Artvin'de sadece bir yıl yaşamasına rağmen elli bir sayfayla kitabın en büyük bölümünü Artvin'e ayırır. Artvin'e ayrılan bu bölümde Okay, "Artvin'de Yaşamak Bir Tiryakiliktir" ve "Pırnallı Köyü'nde İstanbullu Bir Hoca" gibi alt başlıklar da kullanır. Okay, bu bölümde ayrıca beş sayfadan oluşan günlüklere yer verir ve bu bölümde hocası Topçu'nun üç mektubunun metnine yer verir.

Okay, aslında üniversiteden mezun olur olmaz İstanbul'da İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nde asistanlık sınavına girer ve bu sınavı kazanır; ancak bu arada zorunlu görevi sebebiyle öğretmen olarak Artvin'e ataması yapılmıştır ve Millî Eğitim Bakanlığı kendisine muvafakat vermediği için üniversitede asistan olarak göreve başlayamaz. İstanbul'dan deniz yoluyla hareket ederek Zonguldak, İnebolu, Sinop, Samsun, Ordu, Rize'den sonra nihayet 4 gün zarfında Hopa'ya varır. Hopa'da bir gece konakladıktan sonra karayoluyla Borçka üzerinden Artvin'e gider. Önce bir ay kadar bir otelde kalır daha sonra bir arkadaşıyla beraber bir ev kiralar. Bu arada yaz tatillerinde İstanbul'a dönüp tatilden sonra Artvin'e döner.

Okay'ın çok güçlü bir gözlem gücü ve tasvir yeteneğinin olduğu bu bölümde kendisini hemen gösterir. Okay, kitabında Artvin'i en ince detaylarına kadar tasvir eder ve bu bölümde yer yer kendisi, ailesi ve arkadaşlarının Artvin'de çekilmiş fotoğraflarına yer verir. Bu bölüm o kadar detaylıdır ki 1955-56 yılları Artvini ve taşrasına dair hemen hemen her şey yansıtılmıştır: Artvin'in iklimi, toprak yapısı, Artvin'de yetiştirilen sebze ve meyveler, şehrin yükselti farklarından dolayı şehirde farklı hava şartlarında farklı meyvelerin yetiştiği, vadilerin akustik yapısı, şehir mezarlığı, şehirden geçen Çoruh Nehri, Kafkasor Yaylası ve yayladaki boğa güreşleri, şehrin tek sineması ve eczanesi, Genya Dağı, aralık ayında yarım metre kar yağdığı vs...

"Artvin'de Yaşamak Bir Tiryakiliktir" adlı alt bölümde Okay, arkadaşı Mustafa Çaldağ'ın bir mektubuna yer verir. Okay'ın tayininin Artvin'e çıkmasıyla 1951 yılında eğitim enstitüsünden mezun olan ve ilk hocalığını Artvin'de yapan arkadaşı Çaldağ, Kastamonu'dan kendisine uzunca bir mektup gönderir ve bu mektubunda Artvin'i çok güzel şekilde yâd eder. Okay zikredilen alt bölümde Artvin insanının saflığını; onların dünyadan kopuk olması ve Artvin'de o dönemde sağlıklı bir elektrik altyapısının olmamasına bağlar. O dönemde radyo çok lükstür ve sadece zengin insanların evinde bulunur. Gazeteler bile günler sonra Artvin'e geldiği için insanlar günlük gazeteleri en az dört gün geriden takip eder. Posta teşkilatı da çok ağır ve kusurlu çalışır. Tüm Artvin'de tek otomobil valinin makam aracıdır ve şehirde sadece bir fotoğrafçı, sinema salonu ve otel bulunmaktadır.

Okay, kitabın "Pırnallı Köyü'nde İstanbullu Bir Hoca" başlıklı bölümde 1955 yılı Ekim ayı nüfus sayımı için Artvin'in Berta Nahiyesi Pırnallı Köyü'ndeki macera ve izlenimlerini anlatır. Bu bölüm Artvin şehir merkezinin dışını, taşrayı anlatması bakımından önemlidir. Berta Nahiyesi'ne kadar araçla gelen

Okay daha sonra bir mülazımla eşek sırtında Bağlar adlı bir köye oradan da Halil adlı bir gençle Pırnallı Köyü'ne gider. Burada Tahsin öğretmen ve Demokrat Parti'den Muhtar Ali Okur'la tanışır ve geceyi köy odasında geçirir. Bu bölümde yaptığı nüfus sayımını anlatan Okay, orada tutmuş olduğu 22 - 25 Ekim 1955 tarihleri arasındaki dört günü kapsayan günlükleri aktarır. Günlüklerde taşrayla ilgili gözlemler hayli detaylı, edebî ve sanatkârane mahiyettedir.

Okay, kitabın "Mektuplar" başlıklı bölümünde Topçu'nun kendisine yazmış olduğu 7 Ekim 1955 ve 12 Aralık 1955 tarihli mektuplara yer verir. Bu mektupların metnini doğrudan aktarmadan önce okuyucunun mektuplardaki olay ve durumlara nüfuz edebilmesi için çeşitli ön açıklamalar yapar. Öğretmen Yüksek Okulu'ndan yatılı olarak mezun olduğundan zorunlu göreve tabi tutulduğunu, İstanbul'da üniversite asistanlığını kazandığı halde Millî Eğitim Bakanlığı'nın muvafakat vermemesinden dolayı Fuat Sezgin'in yanında göreve başlayamadığını ve aslında Topçu'nun da kendisinin İstanbul'a gelip üniversiteye başlamasını istemediğini anlatır. Daha sonra Topçu'nun bazı üzücü hadiselerden dolayı başka bir liseye sürgün edildiğini aktarır. Bu arada Topçu'nun, arkadaşı Ali Fuat Başgil'in bir kitabını eleştiren bir yazı hazırladığını ve arkadaşı kırılmasın diye bunu kendisine gönderip kendi adıyla dergilere göndermesini rica ettiğinden bahseder. Okulda psikoloji ve sosyoloji dersleri için yardımcı kitap olarak Topçu'nun kitaplarını sipariş ettiğini aktarır.

Okay, kitabın "Polatlı" bölümünde askerliğinin acemi birliğini ve Polatlı'ya dair izlenimlerini anlatır. İstemeyerek de olsa 31 Mayıs 1956'da bir müzik öğretmeni arkadaşıyla Artvin'den önce Erzurum'a hareket edip daha sonra trenle Ankara'ya geçer. Burada askerlik için kayıt yaptırdıktan sonra geri dönmek üzere İstanbul'a ailesinin yanına gider. Birkaç gün sonra tekrar Ankara'ya döner ve Topçu sınıfına ayrıldığını öğrenir. Ankara'dan üç saatlik bir yolculukla Polatlı'ya gelir. 1200 kişi arasından 30 kişilik "Ölçme İhtisas Subaylığı"na alınır. Burada Matematik, Logaritma, Balistik, Meteoroloji gibi dersler alır. Bu bölümde ayrıca Polatlı'ya dair fotoğraflarla kitabını süsler. Polatlı gündüz çok sıcak ve gece serin olduğu için vücudu kapkara kesilir ve derisi yüzülür.

45 günlük sıkı bir piyade eğitiminden sonra eğitimler gevşeyince askerler biraz rahatlar. Okay, fırsat buldukça taşrayı dolaşır ve civar köyleri gezer. Arkadaşlarıyla taksi tutup "Gordion Şehri"nin kalıntılarını gezer. Hafta sonu iki kere arkadaşlarıyla Ankara merkeze gidip orada tiyatro ve operaya gider. Acemi eğitiminden sonra askerî okullarda öğretmenlik yapmak üzere Konya ve Merzifon'u tercih eder. "28. Tümen Merzifon Astsubay Okulu"nda Türkçe öğretmeni olur. Kasım 1956'da izinli olduğu sürede İstanbul'a gider ve sonra Merzifon'a geçmek için 7 Aralık'ta otobüsle Tokat'a geçip o geceyi otelde geçirir. Sonraki gün artık Amasya Merzifon macerası başlayacaktır.

Kitabın "Merzifon" bölümünde önce Merzifon'u genel olarak tanıtır. İlk günlerde otelde kalır, arkadaşlarıyla ev tutar ve sonra lojman boşalınca lojmana geçer. Öğrencilerin derslerinin çok zayıf olduğundan ve öğretmenlerin hep

kendi branşı dışındaki derslerde görevlendirildiğinden bahseder. Neyse ki okulun sineması ve çok güzel bir kütüphanesi vardır ve bu sayede birçok eser okuyabildiğini anlatır. Fırsat buldukça Merzifon'u dolaşır ve bahar mevsiminin gelmesiyle beraber Merzifon'un taşrasını da dolaşır. Bu bölümde ziyaret edilen köylere dair çok uzun tasvirler ve köylerde çekilmiş fotoğraflar yer alır.

Okay, daha sonra önce Amasya'ya ve sonra da mayısın sonunda Konya'ya yaptığı geziden bahseder. Daha önce çok gitmek istediği Konya'daki Mevlânâ Müzesi'ne nihayet gittiğini dile getirir. Eylül sonunda arkadaşlarıyla Samsun'un Havza ilçesine yaptıkları geziden bahseden Oktay, Havza'da bir sirk gösterisine gittiklerini anlatır.

Okay, Daha sonra Nurettin Topçu'ya gönderdiği ve Topçu'nun ölümünden sonra eşyaları arasında görüp aldığı mektuptan bahseder. Bu mektupta Merzifon'u anlatır ve Topçu'dan gördüğü iki rüyayı tabir etmesini ister. Tabir etmesini istediği rüya ile Dostoyevski'nin bir romanındaki rüyanın benzediğini anlatır ve Topçu'nun da Dostoyevski'yi çok sevdiğini dile getirir. Topçu'nun tabir etmesini istediği diğer rüyada Anadolu'nun bilinmeyen bir yerindeki sefalet içindeki öğrenci manzaraları vardır.

Okay, daha sonra 1 Nisan 1957'de Merzifon'dan Topçu'ya yazdığı mektubun metnine yer verir. Mektupta önce genel bir Merzifon tasvirine yer verir, okuldaki öğrencilerin seviyesinden ve okulun eskiden Amerikalılar tarafından kız öğrenciler için yapılmış bir kolej olduğundan bahseder.

Bu bölümdeki ikinci Mektup; 29 Nisan 1957 tarihli olup az önce bahsettiğimiz mektuba Topçu'nun cevaben yazdığı mektuptur. Kitapta ayrıca mektubun bir fotoğrafına yer verilmiştir. Mektubun Harf Devrimi'ne rağmen eski harflerle Osmanlıca yazılmış olması dikkat çekicidir. Mektupta Okay, rüyasında Topçu'nun da tanıdığı Mübeccel adındaki bir sınıf arkadaşından bahseder ve Topçu'dan bu rüyayı tabir etmesini ister. Topçu'nun rüyayı hayra yorumlayıp kızı uygun görmesi üzerine aynı yılın yaz tatilinde Okay ve Mübeccel nişan yapmaya karar verir. Bu bölümde yapılan nişan merasiminin bir fotoğrafı da yer alır. Bölümün sonunda Topçu'nun Okay'a Kemaliye'den yazdığı 16 Ağustos 1957 tarihli bir mektup daha yer alır ve Topçu, bu mektupta nişan merasimine gelemeyeceğinden bahseder.

Okay, Kasım 1957'nin son günlerinde terhis olup Ankara'ya gittiğinde Diyarbakır Lisesi'ne tayin edildiğini öğrenir. Güney Ekspresi'yle iki günlük bir yolculukla Diyarbakır'a varır. Bu esnada Mustafa Sabri Sözeri de Diyarbakır'da askerliğini yapmaktadır ve kendisini orada karşılar. İlk gün Orduevi'nde, daha sonra okulda dört bekar erkekle kalır. Bir buçuk yıl kaldığı Diyarbakır'da yazlarının fena hâlde sıcak olduğunu, 1958 kışının çok soğuk olmadığını; ama 1959 kışının çok sert geçtiğini dile getirir. Okay, dönemin Diyarbakır nüfusunun 70.000'in üzerinde olup Diyarbakır'ın Artvin, Polatlı ve Merzifon'la kıyaslanamayacak kadar büyük ve gelişmiş bir şehir olduğunu yazar. Diyarbakır'da kaçak ürünlerin serbestçe satıldığından, şehrin bir açık hava müzesi olduğundan, Ziya Gökalp Lisesi'nde dönemin valisinin talebine rağmen

sınıf geçirilmeyen bir öğrenciden dolayı 12 öğretmenin toplu sürgün edildiğinden bahseder.

Daha sonra şehirde biri yazlık olmak üzere dört sinema bulunduğundan, Diyarbakır'da tanıştığı Fahrettin Kırzioğlu'yla daha sonra Erzurum'da beraber hocalık yapacaklarından, Ulu Cami'den, Ramazan ve iftar gecelerinden, Gürcü Bacı adında meşhur bir falcıyla macerasından, Diyarbakır Lisesi'ndeki öğrencilerin derslerinin kötü olduğundan, kızların lakayt davranışlarından, lisede sık sık kavga hadiseleri yaşandığından dolayı mutsuz olduğundan ve artık ders verme hevesinin kalmadığından; ama Diyarbakır'ı ve insanlarını çok sevdiğinden bahseder.

On gözlü Köprü, Dicle Nehri, Surlar, Dağ Kapı ve Yeni Kapı gibi tarihî mekânlardan bahseden Okay, bayram tatilinde arkadaşlarıyla Van'a bir gezi düzenlediklerinden bahseder. Van'a giderken yol üzerinde Silvan'dan geçtiklerini ve Silvan Ulu Camisi'ne uğradıklarını anlatır. Daha sonra yol üstünde Bitlis'e ve Tatvan'a uğradıklarını aktarır ve Van Gölü'nü anlatırken onu Marmara Denizi'ne benzetir. Nemrut Dağı'na çıkmak istediğini ama dağda kar olduğu için dağa çıkamadıklarını, Ahlat'a uğradıklarını ve vapurla Van'a geçtiklerini dile getirir. Van Kalesi ve eski Van'dan bahseden Okay, ertesi gün tekrar Tatvan ve Bitlis'e döndüklerini ve nihayet Diyarbakır'a ulaştıklarını anlatır.

Okay, Van gezisinden bir ay sonra da Mardin'e yaptıkları bir geziden bahseder. Mardin'in terzilerinin meşhur olduğunu ve burada 3 gömlek diktirdiğini, Mardin'den Suriye'nin gözüktüğünü anlatır. Daha sonra Mardin Ovası ve Deyri Zaferan Manastırı'nı tasvir eden Okay, Suriye sınırına yakın olan Nusaybin'e geçtiklerini ve özel izinle Suriye'ye geçiş yapmak isteyip izin alamadıklarını, burada herkesin Arapça konuştuğunu ve kaçakçılık yaptığını anlatır.

Diyarbakır'ın çalışma şartlarından memnun olmayan Okay'a, o sırada Edebiyat Fakültesi Dekanı olan Mehmet Kaplan bir davet mektubu yazınca Okay, Şubat 1959'da Atatürk Üniversitesi'nde yapılan asistanlık sınavına girer. Bu bilgi, aşağıdaki iki mektubun iyice anlaşılması için Okay'ın açıklama mahiyetinde verdiği ön bilgilerdendir.

Kitapta bu sınav bahsinden sonra Topçu'nun Bursa'dan 11 Kasım 1958'de Okay'a yazdığı bir mektubun metni ve Okay'ın bu mektuba cevaben yazdığı 15 Şubat 1959 tarihli mektubun (Bu mektup Topçu'nun eşyaları arasında bulunan diğer mektuptur.) metni yer alır. Mektupta Topçu, Diyarbakır'da şartların zor olmasından dolayı Okay'a ümitsizliğe kapılmamasını tavsiye eder. Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne asistan olarak girebilmesi için Milli Eğitim Bakanının özel kalemine mektup yazacağını ve Rahmi Eray adında ortak bir tanıdıklarının vefat ettiğini ve üzüntülü olduğunu bildirir.

Cevaben yazdığı mektupta Okay; asistanlık sınavı için Erzurum'a gittiğini ve orada bir hafta kaldığını, oraya âdeta âşık olduğunu, orada kadınlara

çok saygı duyulduğunu, bir âşık kahvesine gidip âşıkların atışmalarını ve bir meddah gösterisi izlediğini anlatır. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin halkla bütünleştiğini ve Erzurum'a çok katkısı olduğundan bahseder.

Okay, 6 Nisan 1959 tarihli mektubunda; asistanlık sınavını kazandığını ama ders yılı bitene kadar Erzurum'a gidemeyeceğini, bu arada lisede öğrencilerle bir tiyatro grubu kurduğunu ve hazırlanan oyunda kendisinin de oynadığını, halkın bu oyuna ilgi gösterdiğini ve tiyatronun halkın üzerindeki etkisinin sanılandan fazla olduğunu, aslında okul açacağımıza tiyatro açmanın halk için daha hayırlı olacağını yazar.

12 Mart 1962 tarihli diğer mektupta Topçu, Okay'ın dünyaya gelen oğlu Fuad için bir tebrik mesajı yazar.

Okay, Eylül 1963'te Atatürk Üniversitesi'nin sunduğu bir imkân sayesinde eşiyile beraber Fransa'nın başkenti Paris'e gider ve iki yıl Paris'te yaşar. Okay'ın Fransa'da yaşadığı ilk dönemlerde Fransa ve Avrupa'yla ilgili gözlemleri olumsuzdur. Kitaptaki 12 Şubat 1964 tarihli mektup, Okay'ın Fransa'ya dair ilk intibalarına karşı Topçu'nun cevaben yazdığı bir savunma yazısı mahiyetindedir. Bu mektupta Fransız halkının ahlaken çökmüş vaziyette olduğunu, Fransa'yı kültür, sanat ve bilimde gözümüzde çok büyüttüğümüzü düşünen Okay'a karşı Fransa ve Avrupa'yı savunan bir Topçu profili vardır. 23 Nisan 1964 tarihli mektupta yine bir önceki mektup gibi Okay'ın Fransa hakkında olumsuz intibalarına karşı savunma pozisyonunda bir Topçu çıkar karşımızda.

Topçu, 2 Şubat 1965 tarihli mektubunda kendisi ve Okay'ın kuruluşu ve faaliyetlerinde aktif rol aldığı "Türk Milliyetçiler Derneği"nden bahseder. Dernekten ayrılanların yeni bir dernek kurduklarını haber verir ve Okay'dan üzerinde çalıştığı yeni kitabı için Paris'ten sosyalizmle ilgili çeşitli kitaplar göndermesini ister.

11 Nisan 1965 tarihli mektupta Topçu, çok derin bir ümitsizlik ve ruhsal bir kaos içindedir. Memleketin hâlinin kötüye gittiğini, ülkeyi bu kötü gidişattan kurtarmanın bir çeşit sosyalizmle mümkün olabileceğini düşünür. Yine Okay'dan sosyalizmle ilgili birkaç kitabın dışında Paris'te yerini tarif ettiği kitapçıdan kitaplaştırılan doktora tezinin birkaç nüshasını göndermesini talep eder.

31 Mayıs 1965 tarihli bir mektubunda Topçu, Erzurum'da asistan olan Haluk İpekten adına kendisine verilmek üzere postayla 150 lira para gönderdiğini, Fransa'dan kendisine gönderdiği kitaplar için teşekkür ettiğini ve diğer kitapları peyderpey gönderirse mutlu olacağını yazar. Ayrıca Okay'dan Lamartine'in bir şiir kitabını isteyip Hareket Dergisi'nin tekrar yayın hayatına başlayacağını müjdeliler. Maalesef bazı insanların İslam kisvesi altında dünyalık peşinde hareket edip Dergiye çöreklediğini ve kontrolün artık kendisinden çıktığını yazan Topçu, ayrıca yeni kurulan Milliyetçiler Cemiyeti'nin hızla çalışmaya başladığından bahseder.

9 Temmuz 1965 tarihli mektupta Topçu, yine sipariş ettiği kitaplardan uzun uzadıya bahseder ve Okay'ın Türkiye'ye dönüşünün yakın olmasından dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirir.

14 Ekim 1965 tarihli mektupta Topçu, Bursa'da olduğu için Paris'ten İstanbul'a dönen ve bir süre sonra Erzurum'a geçen Okay'la görüşemedikleri için duyduğu üzüntüyü dile getirir. Mektupta ayrıca Beşir Fuat'ı okumaya devam ettiğini ve Okay'ın Erzurum'dayken memleketteki siyasî hareketlilikten etkilenmemesini tavsiye eder.

7 Aralık 1965 tarihli mektupta Topçu, Hareket Dergisi'nin ilk sayısının yeniden çıktığını ve dergi için çalışan gençlerin çok gayretli olduğunu yazar. Okay'dan derginin ilk sayısını olumlu veya olumsuz şekilde eleştirmesini ister ve derginin ilk sayısıyla daha önce memlekete dair duyduğu ümitsizliğinin biraz azaldığını anlatır. Ayrıca Beşir Fuat'ı okumayı bitirdiğini ve genel olarak beğendiğini dile getirir.

30 Mart 1966 tarihli mektupta Topçu, yine Hareket Dergisi'nden bahsederek dergide siyaset yapılmayacağını, bu derginin bir fikir dergisi olacağını yazar. Okay'a doçentlik sınavına girip girmediğini sorar ve memleketle ilgili bazı görüşlerini dile getirir.

Bu arada Erzurum'da Dekan olan Şaban Karataş yeni açılacak felsefe bölümü için Hoca olarak Topçu'yu düşünmüş ve Okay'dan bu teklifi Topçu'ya iletmesini istemiştir. 15 Mayıs 1968 tarihli mektubunda Topçu, bu teklifi reddettiğini, eski heyecanın kalmadığını ve yaşının ilerlediğini anlatır.

18 Mart 1971 tarihindeki mektupta Topçu, Okay'ın yeni çıkan "Abdülhak Hamid'in Romantizmi" adlı kitabının kendisine ulaştığını, kitabı çok beğendiğini ve bu sebeple kendisine teşekkür ettiğini yazar. Gençlerin kendisini Erzurum'a göndermek istediklerini; ama gelmeyi düşünmediğini anlatır.

Kitabın son mektubu 13 Nisan 1973 tarihli mektuptur ve bu mektupta Topçu, Okay'ın vefat eden annesi için başsağlığı dileklerini iletir.

Kitabın "Ek" kısmında Topçu'nun vefatından bir yıl öncesine ait bir mektup yer almaktadır. Bu mektup; Atatürk Üniversitesi'nde ortak bir ders olarak okutulmak istenen "Türk Kültürü" dersi için hazırlanması düşünülen bir kitabın plan ve programı hakkında olup Topçu'nun ilgili komisyon başkanı Prof. Dr. Münip Yeğin'e vermiş olduğu bir cevaptır.

Okay'ın bu kitabında bir ülkenin gelişmesine katkı sunan değerli insanların yetişmesinde hoca-talebe ya da usta-çırak ilişkisinin ne kadar önemli olduğu dikkatimizi çeken ilk hususlardandır. Kitabı okuyunca bir hocanın talebesini fikirleriyle nasıl inşa ettiğini, onu ilmek ilmek nasıl ördüğünü, talebesinin yolunu nasıl deniz feneri gibi aydınlattığına şahit oluruz. Bu kitap, âdeta "Okuldan değil hocadan mezun olunur." sözünün en somut örneklerindendir.

Bu kitapla, ülkesi ve insanları için kendisini paralayarak, öğretmensiz okullar ve eğitimden mahrum kalmış, sefalet ve yoksulluk içindeki Anadolu gençliği için üzülen ve çözüm yolları arayan idealist bir Hoca olan Nurettin Topçu ve öğrencisi M. Orhan Okay'ı daha iyi tanıma fırsatı buluruz. Anadolu bu haldeyken üniversitelerin ilim yuvası olması gerekirken geçimsiz insanlarla ve dedikodularla kaynamasına kızan Topçu tüm ikbalinden vazgeçerek hayatının sonuna kadar doğrudan lise öğrencilerine dokunarak onlara yerli ve millî bir ideal aşlamaya çalışmış ve öğrencisi Okay'a da hep bu yönde tavsiyelerde bulunmuştur. Bu kitapla bir ilim adamını hakkıyla tanımak için eserlerinin yanında hatıralarını ve mektuplarını okumanın ne kadar önemli olduğunu farkına varırız.

Kitapta, her açıdan kirlenip yozlaşmış İstanbul halkının karşısında bozulmamış, hile bilmeyen, samimi, misafirperver ve vefanın ne olduğunu unutmamış Anadolu şehirlerine ve insanına dikkat çekilmiş, kurtuluşun Batının ilmini ve tekniğini de alarak bir öze dönüş hareketinde olduğu mesajı verilmiştir.

Bu kitap sayesinde, çok iyi bir ilim ve düşünce adamı olarak tanınan Okay'ın aynı zamanda usta hikâyeci ve romancılarla boy ölçüşecek derecede güçlü bir gözlem gücünün ve tasvir yeteneğinin olduğunu da öğreniyoruz.